

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ

Забіла Д. Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

dinyliazabila18@gmail.com

Психологічна готовність до шкільного навчання – одна з найважливіших проблем дитячої та педагогічної психології. Від її вирішення залежить як побудова оптимальної програми навчання і виховання дошкільників, так і формування повноцінної навчальної діяльності учнів початкових класів.

Чіткий аналіз критеріїв готовності до шкільного навчання дозволить звести до мінімуму проблему діагностики готовності дитини до школи, а також скоротити термін адаптації та підвищити успішність у навчанні. Адже успішність дітей у навчанні великою мірою визначається тим, наскільки готовими до цієї нової і складної діяльності вони прийшли до школи.

Мета – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості інтелектуальної готовності дошкільників до навчання.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети нами використовувалися загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних даних), методи емпіричного дослідження: методика «Будиночок» (за Н.І. Гуткіною); методика «Порівняння понять» (за М. І Чупріковою); методика «Виключення предметів» (за С. Я. Рубінштейном); тест «Комбінаторика» (за О. О. Барташніковим, І. А. Барташніковою); тест «Поняття» (за О. О. Барташніковим, І. А. Барташніковою). Емпіричною базою виступала вибірка, до якої увійшли 78 осіб віком 5-6 років (30 хлопчиків та 48 дівчаток), які є вихованцями різних ДНЗ м. Полтави.

В результаті емпіричного дослідження було виявлено три групи дошкільників з різним рівнем розвитку образного мислення.

До першої групи досліджуваних можна віднести дітей з високим рівнем розвитку образного мислення, їх кількість становить 44% від загальної кількості опитуваних. Такі діти характеризуються високою активністю, уважністю, їхня діяльність є цілеспрямованою. Учні володіють вмінням приймати задачу і протягом виконання всього завдання діяти відповідно поставлених вимог. Такий рівень мислення у дошкільників свідчить про високу здатність до мисленнєвого оперування образами та їх фрагментами. Можна також говорити про те, що у таких дітей на високому рівні сформовані такі мисленнєві операції

як аналіз, синтез, порівняння та абстрагування. Передусім, всі ці мисленнєві якості яскраво проявляються при оперуванні образним матеріалом. Так, за спостереженнями поведінки учнів нами було виявлено, що оперування абстракцією без опори на малюнок, приклад, цілісне зображення створює певні ускладнення для вирішення завдання. У той же час звернення до наочності або яскравого словесного опису явища, досить ефективно збільшує результативність виконання мисленнєвих задач.

Друга група досліджуваних характеризується середнім рівнем розвитку образного мислення (всього 34% від загальної кількості опитуваних). Такі діти, зазвичай, характеризуються ситуативністю у застосуванні образного мислення у ході навчального процесу. Вони здатні реалізувати образне мислення лише в тих формах (навчальних предметах, видах діяльності), які є для них дійсно цікавими.

Кількість дітей, які виявили низький рівень розвитку образного мислення відповідно до загальної вибірки становить 22%. Зазвичай, такі діти слабо володіють образами, рідко їх використовують під час сприймання, засвоєння та відтворення на уроках. Це пов'язано, зазвичай, не з відсутністю бажання учнів виконувати такі завдання, а швидше з недостатньою здатністю використовувати образи для розв'язання навчальних задач. Вочевидь ця категорія дошкільників вимагає цілеспрямованої, систематичної допомоги з боку вчителя чи психолога.

Встановлено, що 22% дітей мають високий рівень розвитку комбінаторного мислення. Тобто такі учні схильні творчо виконувати завдання і використовувати різні способи комбінування матеріалу, що відображає достатньо високий рівень сформованості мисленнєвих операцій таких дітей. 45% дітей мають рівень вище середнього, схильні до комбінування матеріалу різними способами, проте іноді відчують труднощі під час опанування навчального матеріалу. Решта дітей – 33%, мають середній рівень, у них не досить добре розвинена здатність до комбінаторики. Як правило ці діти виконують лише ті завдання, які повністю відрізнялися по своєму змістові, тобто використовували лише повну зміну комбінацій, при спробі виконати часткову зміну комбінаторних позицій допускають помилки, повторюючи вже існуючу комбінацію. Це свідчить про нездатність дітей відірватися від зразка і виконати завдання творчо.

З'ясовано, що серед досліджуваних 29% дітей мають високий рівень володіння загальними поняттями, ці діти мають досить високий запас знань з різних предметів, гарно орієнтуються в часі і просторі, схильні до ефективного опанування знань різних навчальних предметів, орієнтуючись на високий ступінь знання понять, уміння враховувати їх у діяльності. Більше ніж у половини дітей виявили середній рівень – 59%, ці діти теж досить добре засвоїли загальні поняття, але вони гірше орієнтуються у просторових і часових відношеннях, що і призводить до

помилки у відповідях. 12% дітей продемонстрували низький рівень знань. Такі діти не мають систематичних знань, плутаються у відповідях, майже не засвоїли просторових відношень, вони потребують особливої уваги і допомоги з боку дорослих, детального роз'яснення і закріплення загальних понять для подальшого успішного засвоєння знань.

Показано, що дошкільникам властиві операції аналізу та синтезу, розвинуті на високому рівні. Так, 69% учнів характеризується високим рівнем розвитку операції аналізу. Вони схильні до успішного відокремлення властивостей від об'єкта, виділення окремих його частин, елементів для вирішення поставленої перед ними задачі. Не розвинута операція аналізу властива лише 14% досліджуваних. Такі діти витрачали більше часу на виконання завдання і робили більше помилок. Особливі труднощі вони відчували, коли потрібно були виділяти предмети з однорідних груп, наприклад, при виборі слова в групі «курка, півень, орел, індик, гусак», діти довго не могли виключити слово, оскільки всі слова – це птахи. Це свідчить про недостатність розвитку саме аналітичної сторони мислення – розділити предмети не за однією, а за кількома ознаками, і знайти відмінну. Також, для 80% дошкільників властива сформований синтез, як мисленнева операція. Таким досліджуваням властива виражена систематизація знань та даних про оточуючий світ, що виражається у їх можливості упорядкування знань на підставі гранично широких спільних ознак груп об'єктів.

Розвинутий синтез виражає сформовану можливість дошкільників узагальнювати виокремлені ознаки предметів та явищ, групувати об'єкти за видовими, родовими та іншими ознаками. Виражений синтез у дошкільників сприяє впорядкуванню знань і глибшому розумінню їх змістової структури.

Отже дошкільники навчаються формулювати задачу, запитувати, будувати докази, міркувати і робити висновки. У той же час дитина оволодіває поняттями і рядом розумових дій. Спочатку, у середньому дошкільному віці, дитина здійснює узагальнення не на основі об'єктивно існуючих якостей речей, а на основі якостей, що безпосередньо привертають увагу, бо вони є яскравими. Але поступово, в молодшому шкільному віці, дитина переходить до правильного виконання узагальнення та висновків.

Встановлено, що для більшості дошкільників (52%) властивий високий рівень довільної уваги. Такі діти виконали малюнки практично бездоганно, не допустивши жодних помилок, що свідчить про їх вміння спрямовувати увагу на необхідний об'єкт. Характерними особливостями уваги таких досліджуваних є цілеспрямованість, організованість діяльності, усвідомлення послідовності дій, дисциплінованість розумової діяльності, здатність боротися із сторонніми відволіканнями.

Також, 12% дошкільників мають низький рівень довільної уваги. У більшості випадків вони працювали поверхово, уривчасто, малюнок та його деталі розглядали швидко, результатом чого стали значні помилки у зображенні. Такі досліджувані не вміють зосереджуватись на потрібних об'єктах, тобто їх увага не має цілеспрямованого характеру. При цьому, для 36% дошкільників із досліджуваної вибірки схильні до середнього рівня довільної уваги. Діти з середнім рівнем розвитку довільності уваги допускали теж помилки, але їх кількість була незначна вони стосувалися окремих деталей малюнку. Вони зосереджують увагу ситуативно. В одних ситуаціях вони не схильні до зосередження, в інших – свідомо спрямовують зосередження на предметах та явищах навколишньої дійсності.

Отже, сучасні діти дошкільного віку характеризуються вираженими образним, понятійним та комбінаторним типом мислення, розвинутою на високому рівні операціональною стороною мислення, здатністю до аналізу та синтезу навчального матеріалу, сформованістю довільної уваги.

Література:

1. Барташнікова І. А. Розвиток навиків навчальної діяльності у дітей 5-10 років / І. А. Барташнікова. – Тернопіль: Богдан, 2008. – 48 с.
2. Бєлих В. Розвиток когнітивної сфери у дошкільників / В. Бєлих // Психолог. – 2008. – №9. – С.9–11.
3. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія / В. П. Кутішенко. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.
4. Сечейко О. Комплексний підхід до розвитку особистості як основа забезпечення успішності школяра / О. Сечейко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 1. – С. 39–44.
5. Шавровська Н. В. Практикум з вікової психології / Н. В. Шавровська. – К.: Марич В., 2009. – 184 с.

УДК 316.614+159

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ісак Л. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

isakmila@ukr.net

Проблема соціально-психологічної готовності студентів-менеджерів студентів до майбутньої професійної діяльності набуває